

(Վախճանման 75 ամեակին առիթով)

A.R.A.R.@

բովանդակալից կեանքը լրումն էր անսովոր տաղանդէ մը բխած կրթական, վարչական եւ մատենագիտական տոկուն գործունէութեանց, վաւերական գիտնականի, աստուածաբանի, պատմագետի, տմարագետի եւ կանոնագետի մը բացառիկ կարողութիւններով օժտուած մարդու մը, որուն մասին դժբախտաբար մենագրութիւն մը իսկ լոյս չէ տեսած, բացի Յակոբ Սիրունիի «Օրմանեան եւ իր ժամանակը» յօդուածաշարքէն որ ցարդ պէտք էր առանձին լոյս տեսներ հատորով մը: Պատմաոր քերեւս այս պակասին այն է որ ինք Օրմանեան գրած է մանրապատում իր կենսագրականը իր Խոհք եւ Խօսքով, եւ մանրամասնութեամբ անդրադարձած իր գործունէութեանց Ազգապատումի ընդարձակ էջերուն մէջ որպէս օրուան մարդը, Կ. Պոլսոյ պատրիարքը, Արմաշի Դպրեվանքի հիմնադիրը եւ կրթանուէր մշակն ու պատմաբանը: Օրմանեան իր մահէն քիչ առաջ առիթը ունեցաւ սրտի գոհունակութեամբ դիմաւորելու Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատման լուրը՝ մայիս 28ին, ինչպէս նաեւ տեսնելու գիւնդադարը եւ Թուրքիոյ ու Գերմանիոյ պարտութեան լուրերը: Այս բոլորը ի հարկէ հրմուսեցուցին ծերունի ազգասէր հայ հոգեւորականը ու ան իր հոգին աւանդեց նախատեսելով իր ազգին յարութիւնը: Օրմանեանի մասին քէ՛ ինք եւ քէ՛ մենք մանրամասնօրէն գրած ենք Ազգապատումի լայն էջերուն մէջ արժանի կերպով, ժլատ կերպով նշելիս, սկսելով իր հռոմէադաւանութենէն հայադաւանութեան դարձէն, էջմիածնի եւ Արմաշի իր կրթանուէր գործունէութենէն, քեմակալ առաջնորդի իր դիրքէն, մինչեւ իր Կ. Պոլսոյ տասներկու տարիներու պատրիարքական պաշտօնավարութիւնը, եւ կեանքի վերջին օրերը: Այսուհանդերձ, նշանաւոր եւ պատմական անձնուր կեանքը հնար չէ փակել առանց ընդհանուր տեսութեամբ մը անոնց շիրիմը կնքելու: 1841ին ծնած, 1851ին Հոռմի Ամտոնեանց վանքը աշակերտած, 1863ին քահանայ ձեռնադրուած, 1879ին Հայաստանեայց Մայր Եկեղեցւոյ ծոցը վերադարձած, ստանալէ ետք համալսարանական բացառիկ ուսում եւ համապատասխան գիտական աստիճաններ, Կարմոյ քեմին առաջնորդ ընտրուած, էջմիածնի ձեմարանին ուսուցիչ կարգուած, Արմաշի Դպրեվանքին հիմնադիրը եղած, ապա պատրիարքական փշոտ աթոռը բարձրացած 1896ին, հեղինակած մեծարժէք եւ ծաւալուն երկեր հայ Եկեղեցւոյ աստուածաբանութեան, պատմութեան, ծէսին ու ժամակարգութեան վերաբերեալ, այս բոլորը տալէ ետք, Օրմանեան անկասկած իր ետին կը թողուր ժիւ եւ ի դարերուն հայ Եկեղեցւոյ մէջ փայլած հեղինակուոր կրօնաւորի վաւերական տիպարը, որուն վրայ հիացան սերունդներ, որմէ անոնք սորվեցան ընդերկար, եւ որուն կը պարտին անոնք հայ Եկեղեցւոյ նկարագիրն ու վաւերականութեան դրոշմը կնքող արժանաւոր ներկայացուցիչը ըլլալու պատիւը յաջօտարներուն եւ յաջօ իր Եկեղեցւոյ հարազատներուն: Այս բոլորով մէկտեղ Օրմանեանի բաժին ինկան նաեւ շատ ցաւալի ու վրէժխնդիր օրեր եւ տարիներ, իր իսկ ժողովուրդի մէկ դասակարգէն, որոնք տգիտաբար, նախանձալից ոգով, հալածեցին, դատապարտեցին, սպաննել փորձեցին զինք, չտեսնելով իրական անձը, մեծհոգի, վարչագետ եւ հոգածու հեղինակաւոր հոգեւորականը որ իր համոզումներուն տէր կանգնած, հայ Եկեղեցւոյ անունն ու պատիւը նախադասած, իր պաշտօնին ու կոչումին բարձրօրէն գիտակից, լծուած էր իր պատասխանատու գործին, անվախ ու ինքնավստահ, Անպատասխանատու մարդիկ եղան միայն անոնք որոնք չկրցան կամ չուզեցին հասկնալ մեծութիւնը

Օրմանեանի մէջ, ու հալածեցին զինքը, տեսնելով միայն անոր կարմիր բերութիւնները ու անտեսելով անոր մնայուն օգտակարութիւնները: Պատմութեան կանցնի Օրմանեան Մաղաթիա պատրիարքի անունը ի շարս այն հոյ մը մեծանուն հայ հոգեւորականներուն որոնց շնորհիւ հայ եկեղեցին կայ կը մնայ աշխարհի երեսին որպէս հնադարեան ու այժմէական սուրբ հաստատութիւնը հայկազնեան տոհմին:

ԴՈՒՏ. ՀԱՅՐ ԶԱԻՆ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

"Ազգապատում"ի Դ. հատորին առաջին մասի (1910-1930) 250 յօդուած-
ներէն մին է այս գրութիւնը: Ա. մասը լոյս կը տեսնէ շուտով:

Հ.Զ.Ա.

Dr. Roberto Gulbenkian
Calouste Gulbenkian Foundation
Avenida De Berna 45-A
1093 Lisbon Codex
PORTUGAL

We were shocked to hear of the passing away of Dr. Jose Azeredo Perdigao the President of the Calouste Gulbenkian Foundation. On behalf of the Brotherhood of Saint James and the Armenian Community we extend our heartfelt condolences and pray the Almighty to grant eternal rest in the Kingdom of heaven and bestow upon all the members of the foundation long life, health and prosperity.

Archbishop Torkom Manoogian
Armenian Patriarch of Jerusalem

His Beatitude
Archbishop Torkom Manoogian
Armenian Patriarch of Jerusalem

In the name of the Board of Administration of the Foundation and myself personally we thank Your Beatitude for the message of sympathy and condolences You kindly sent us on the occasion of the passing away of our president.

Yours Respectfully
Roberto Gulbenkian